

TOMAS
VAN
AQUINO

DE
ACADEMISCHE
PREKEN

PREEK 16 – INUENI DAUID

*Preek over de heilige Nicolaas (6 december)*¹

Psalm 89,21-22: “Ik heb David, mijn dienaar, ontdekt, met mijn heilige olie heb Ik hem gezalfd, mijn hand zal hem helpen en mijn arm zal hem sterken.”

[248]

De heilige Nicolaas wordt voor de aanwezige studenten als voorbeeld voorgesteld: vanaf zijn vroegste jeugd bewandelde hij met Gods hulp al de weg van een zeer deugdzaam en Godgewijd leven. Thomas belicht hierbij met name Gods goedheid en Nicolaas' toewijding.

Opbouw van de preek (structuurpreek)

Introductie: Gods wonderdaden die Hij in zijn heiligen verricht, leren we alleen kennen als we bij Hem in de leer gaan.

1. Ik heb David, mijn dienaar ontdekt:

Ontdekken impliceert (1.1) zeldzaamheid, (1.2) zoeken, (1.3) verschijning en (1.4) proefondervindelijk bewijs. Toepassing op Nicolaas.

2. Met mijn heilige olie heb Ik hem gezalfd:

Olie wordt gebruikt wanneer iets of iemand aan God wordt toegewijd.

Olie is krachtig en wordt gebruikt (2.1) voor genezing, (2.2) als brand-

¹ Het voorbeeld dat Thomas aanhaalt van de Petit Pont (in 1.1) is een duidelijke aanwijzing dat deze preek in Parijs gehouden zou zijn. De precieze plaats waar de preek gehouden is, is onzeker. Omdat Thomas verwijst naar de stigmata van de heilige Franciscus, is het waarschijnlijk dat ook de Franciscaanse studenten aanwezig waren en het is niet ondenkbaar dat deze preek gehouden is in hun studiehuis. Niet duidelijk is in welk jaar, maar waarschijnlijk toen Thomas Magister was (1268/69/70/71). Het zou op een zondag geweest kunnen zijn, maar ook op een doordeweekse dag, aangezien de heilige Nicolaas een zeer populaire heilige was.

stof, (2.3) voor de smaak en (2.4) om te verzachten. Toepassing op Nicolaas.

3. Mijn hand zal hem helpen:

God heeft Nicolaas op vier manieren geholpen: (3.1) door hem tot zich te trekken en te ontrukken aan kwade dingen, (3.2) door hem te leiden, (3.3) door hem te sterken en (3.4) door wonderen te doen.

4. En mijn arm zal hem sterken:

-totdat hij het eeuwige leven bereikt.²

Prothema

De wonderlijke dingen van God kunnen niet door een mens doorvorst worden, zoals we lezen in Job 37,5: “Hij die grote, wonderlijke en niet te doorvorsen dingen doet.” Onder andere bewerkt God wonderlijke dingen in zijn heiligen. Augustinus leert dit; hij zegt dat het rechtvaardigen van een mens meer is dan het scheppen, omdat een schepsel voorbijgaat, terwijl rechtvaardiging blijft [cf. Mt 24,35].¹ “Wonderlijk is God” dus “in zijn heiligen” [Ps 68,36]. Deze wonderlijke dingen van God in zijn heiligen kunnen wij niet doorvorsen, tenzij Hij die de doorvorser van harten en nieren is [cf. Ps 7,10], ons onderwijst. Laten we daarom in gebed onze toevlucht zoeken bij Hem en Hem vragen aan het begin (van deze preek) dat Hij mij moge geven iets te zeggen et cetera.

[249]

Sermo

“Ik heb David, mijn dienaar, ontdekt, (met mijn heilige olie heb Ik hem gezalfd, mijn hand zal hem helpen en mijn arm zal hem sterken).” Uit deze woorden kunnen we vier prijzenswaardige aspecten van deze heilige bisschop opmaken: (1) Eerst zijn wonderlijke uitverkiezing; (2) ten twee-

² Het is niet duidelijk waarom Thomas dit punt niet heeft uitgewerkt. Het kan zijn dat de kopiist vroegtijdig is gestopt (zie Preek 02 *Lauda et letare* noot 28) of dat Thomas zijn preek moest inkorten vanwege de beperkte tijd die er was, misschien vanwege de geplande feestelijkheden van de dag (een mogelijke verklaring ook bij de opmerking die Thomas maakt in Preek 20 *Beata gens*, aan het begin van de *Collatio in sero*). Een andere mogelijkheid zou nog kunnen zijn dat dit punt uitgewerkt is in de *Collatio in sero*, die niet is overgeleverd.

de, zijn unieke wijding; (3) ten derde, de doeltreffende uitoefening van zijn taak en (4) ten vierde, zijn onverzettelijke en stevige standvastigheid. Zijn wonderlijke uitverkiezing wordt getoond waar staat: “Ik heb David, mijn dienaar, ontdekt.” Zijn bijzondere wijding wordt getoond waar staat: “met mijn heilige olie heb Ik hem gezalfd.” De doeltreffende uitoefening van zijn taak wordt getoond waar staat: “mijn hand zal hem helpen.” Zijn standvastige stevigheid wordt getoond waar staat: “en mijn arm zal hem sterken.”

[250] (1) Laten we dus kijken naar wat hij zegt: “Ik heb David, mijn dienaar, ontdekt.” Hier kunnen wij vier dingen overwegen over de betekenis van “ontdekken”. Ontdekken impliceert (1.1) zeldzaamheid, (1.2) zoeken, (1.3) verschijning en (1.4) proefondervindelijk bewijs.

(1.1) Ten eerste zeg ik dat ontdekken zeldzaamheid impliceert, omdat “ontdekt worden” gezegd wordt van dingen die zeldzaam zijn. Het zou belachelijk zijn om te zeggen: “Ik heb mensen op de Petit Pont ontdekt.”³ Maar van wat zeldzaam is, wordt gezegd dat het ontdekt wordt, zoals in de vraag in Spreuken 31,10: “Een sterke vrouw, wie zal haar ontdekken?” Alsof er staat: “Ze is moeilijk te vinden,” omdat een vrouw van nature zacht en zwak is.⁴

³ De Parvus Pons was in het Parijs van de 13e eeuw een van de twee bruggen over de Seine. Deze verbond de oever met de Île de la Cité, waarop de Notre Dame gelegen is, in het centrum van de stad en op deze brug was het dus dagelijks bijzonder druk.

⁴ Thomas toont zich hier een kind van zijn tijd door zo over de vrouw te spreken. De toenmalige algemene negatieve visie op de vrouw is met name gebaseerd op het Genesisverhaal – de vrouw wordt verleid door de slang (cf. ST I q.94 art.4 ad 1, I-II q.89 art.3 ad 2) – alsmede op de ideeën van Aristoteles (bijv. in II-II q.156 art.1 ad 1). In de toenmalige maatschappij bekleedden vrouwen geen verantwoordelijke posities (behalve in vrouwenkloosters) en werden zij behandeld als tweederangsburgers (cf. ST I q.98 art.2sc, I-II q.105 art.3 ad 1). Thomas zegt echter expliciet, tegen de gewoonte van zijn tijd in, dat in Christus vrouwen niet als tweederangsburgers moeten worden behandeld (III q.72 art.10 ad 3). Hij verwijst dan naar Kol 3,11 (maar citeert in feite Ga 3,28): “In Christus is er geen manlijk en vrouwelijk.”

(1.2) Ten tweede, men spreekt van het ontdekken of vinden⁵ van dingen, als ze worden gezocht. Vandaar lezen we in Spreuken 2,4: “Je zult haar vinden, als je haar zou zoeken alsof ze geld is;” “haar” staat voor goddelijke kennis. En het evangelie spreekt over een vrouw die een verloren drachme zoekt “totdat ze die gevonden heeft” [Lk 15,8-9].

(1.3) Ten derde, ontdekken impliceert dat het aan je verschijnt. Zo lezen we in het evangelie: “Het Koninkrijk der hemelen is” als een huisvader die een schat zoekt die verborgen is “in een akker” en die, wanneer “hij hem gevonden heeft, alles wat hij heeft gaat verkopen (en die akker koopt)” [Mt 13,44]. Wanneer een schat uit de aarde wordt opgegraven en zichtbaar wordt, zeggen we dat hij ontdekt is.

(1.4) Ten vierde, ontdekken impliceert proefondervindelijk bewijs. Wanneer iemand ergens over twijfelt en datgene later zeker weet, zegt hij: “Ik heb ontdekt⁶ dat het zo is.” En op deze manier zegt Salomo: “Ik heb een vrouw ondervonden bitterder dan de dood” [Pr 7,26].

[251]

Op deze manieren heeft de Heer de heilige Nicolaas ontdekt: (ad 1.1) Ten eerste heeft Hij in hem iets zeer zeldzaams ontdekt, namelijk vroegrijpe deugdzaamheid. Die is zeldzaam in jongeren.⁷ Aldus lezen we in Spreuken: “De jeugd en het plezier zijn ijdel” [Vulg-Pr 11,10]. Het is een zeldzame eigenschap⁸ dat een jongere zich niet overgeeft aan ijdelheid en omdat de heilige Nicolaas zijn heiligheid heeft bewaard in zijn jeugd, wordt hij ontdekt genoemd. Want “zelfs als een kleine jongen kastijdde hij zijn lichaam door veel te vasten.”⁹ In Hosea 9,10 lezen we: “Als onrijpe druiven in de woestijn heb Ik de kinderen van Israël ontdekt, als de

⁵ Tot hier is de betere vertaling van *invenio* ontdekken gebleken, maar hier moet het met vinden worden vertaald.

⁶ *Inueni* (ik heb ontdekt, gevonden) betekent ook: ik heb ervaren, ondervonden, uitgevonden.

⁷ *Iuvenis* kan op zich ook jongere in het algemeen betekenen, maar gezien de context van de preek (over een manlijke heilige en gehouden voor mannen: religieuzen en studenten) lijkt Thomas hier primair zijn toehoorders direct aan te spreken.

⁸ *Rara avis*, letterlijk “een rare/zeldzame vogel”.

⁹ Een antifoon uit het officie van het feest van de heilige Nicolaas.

[252]

eerste vruchten van de vijgeboom.”¹⁰ Vijgen rijpen later dan andere vruchten en als ze vroegtijdig rijpen, wordt van hen gezegd dat ze ontdekt worden. In deze zin worden kinderen die hun heiligheid in hun jeugd bewaren, de eerste vruchten van de vijgeboom genoemd. Van hen wordt gezegd dat ze ontdekt worden – en dat behaagt God. Daarom staat in Micha 7,1 te lezen: “Mijn ziel heeft vroegrijpe vijgen verlangd.” Er is veel vraag naar de eerste vangst van de vis en de eerste oogst van het fruit;¹¹ zo groot is Gods verlangen dat de mens in z’n jonge jaren het juk van de Heer draagt. Zo lezen we in Klaagliederen 3,27: “Het is goed voor een man om het juk van de Heer vanaf zijn jonge jaren te dragen,” aangezien [Spr 22,6:] “de jongere (dan) volgens zijn weg zal wandelen; zelfs als hij oud is, zal hij er niet van afwijken.” En als zulke mensen afwijken van de weg der heiligheid, keren zij gemakkelijker terug.¹²

(ad 1.2) Ten tweede, de Heer heeft in de heilige Nicolaas gevonden wat Hij zoekt. Wat zoekt de Heer dan? Voorwaar, een toegewijde geest. Zo staat er in Johannes 4,24: “God is geest” en Hij zoekt “hen die Hem aanbidden in geest en waarheid.” En waarom zoekt God de mens met een toegewijde geest? Ik zeg: “Iemand die graag met iemand samenleeft, zoekt iemand die hetzelfde is.”¹¹ Dit geldt ook voor God; omdat het Hem aangenaam is te leven met een toegewijde geest, zoekt Hij (iemand met) een toegewijde geest. Zo zegt Hij: “Het is Mij aangenaam te zijn met de mensenkinderen” [Spr 8,31]. En in de heilige Nicolaas ontdekte God een toegewijde geest, aangezien hij voortdurend in de kerk was en toegewijd in het gebed. Daarom past hem wat gezegd wordt in Hosea 12,5: “Onder tranen heeft hij Hem gevraagd in Bethel en Hij heeft hem ontdekt.” Bethel is vertaald “huis van God.”¹³

¹⁰ *Acerbas*, onrijp, zuur. In de gestandaardiseerde versie van de Vulgaat staat dit woord niet meer. In de Hebreeuwse tekst gaat het om rijpe druiven, wat hier ook inhoudelijk beter zou passen.

¹¹ Thomas spreekt over *tempestivus*: van het seizoen. Maar hij bedoelt hier, gezien de context, de vroege vruchten van het seizoen. Zoals bij nieuwe haring (het eerste vaatje), nieuwe aardappels, de eerste pluk.

¹² Kortom: Jong geleerd, oud gedaan (cf. ST I-II q.52 art.1, q.53 art.2; met Gods hulp: I-II q.114 art.7)

Zie ook dat terecht gezegd wordt dat “Hij David ontdekt heeft,” omdat David in zijn jeugd grote kracht en deugdzaamheid¹³ had. Hij heeft een beer gedood en een leeuw [1Sam 17,34-36], hij werd met voorkeur gekozen boven zijn broers [1Sam 16,12] en ook was hij zeer toegewijd.¹⁴ De Psalmist zegt: “Als met vet en weelde,” dat wil zeggen met toewijding, is mijn ziel vervuld” [Ps 63,6].¹⁴ En in Sirach 47,2 lezen we: “Zoals vet dat afgescheiden is van het vlees, zo is David” afgescheiden “van de zonen en dochters van Israel.” Ook de heilige Nicolaas was op een uitnemende wijze heilig [cf. Heb 7,26].¹⁵

(ad 1.3) Ten derde, de Heer ontdekte in de heilige Nicolaas iets wat helder scheen, namelijk een trouwe gezindheid. Wat doet een mens helder schijnen? Ik zeg dat niets een mens zo een glans geeft als trouwe toewijding en vriendelijkheid jegens anderen [cf. Mt 5,16]. God is in zichzelf verborgen. Toch is Hij aan ons bekendgemaakt door zijn werken van welwillendheid [cf. Rm 1,20]. Vandaar dat over die mensen die zich met trouwe toewijding voor anderen inzetten, in Sirach 44,10 wordt gezegd: “Deze zijn de mannen van barmhartigheid; zij hebben niet nagelaten hun daden met trouwe toewijding te doen en” de Kerk “verkondigt hun lof.” Elders wordt gezegd: “Laat de lippen van velen degene prijzen die schitterend is in (het uitdelen van) brood” (Vulg-Sir 31,28). De heilige Nicolaas was in de hoogste mate “medelijdend en voelde ten diepste mee met hen die ontmoedigd waren.”¹⁶ En door goud te geven maakte hij een einde aan de armoede van maagden.¹⁷ Zo lezen we in Hosea 14,9 wat ook op hem

[253]

¹³ Met het oog op het vervolg van Thomas’ uiteenzetting is *virtus* hier vertaald als “kracht en deugdzaamheid”.

¹⁴ Deze psalm wordt inderdaad toegeschreven aan David.

¹⁵ Naast zuiver goed (ST I q.36 art.1 ad 1) betekent heilig (*sanctus*) o.a. afgescheiden, apart zijn (cf. ST III q.4 art.6); in het Oude Testament werd het vet van een dier, het beste deel, afgescheiden van het vlees en aan God geofferd (Lv 3,3-4). Wie afgescheiden leeft van het mondaine leven, houdt zich ver van het kwade.

¹⁶ Een responsorie uit het nachtofficie van het feest van de heilige Nicolaas.

¹⁷ Dit is een verwijzing naar het verhaal dat door Nicolaas’ vrijgeveige gift van goud aan een arme familie drie jonge meisjes gered werden van een leven in de prostitutie, een dreiging die boven hun hoofd hing. Thomas refereert hier eveneens naar in ST II-II q.107 art.3 ad 4.

van toepassing is: “De vrucht die in hem ontdekt is, komt van Mij..”¹⁸ En hierom zegt de Heer terecht: “Ik heb David, mijn dienaar, ontdekt.” Een dienaar is iemand die het werk van de Heer uitvoert.^v Het werk van de Heer bij uitstek is barmhartigheid (*misericordia*), zoals de Psalmist zegt: “En zijn barmhartigheid (*miserationes*) ligt over al zijn werken” [Ps 145,9]. Een dienaar van de Heer is dus degene die barmhartigheid (*misericordia*) betoont aan de armen. De Apostel zegt: “Wij zijn dienaren omwille van Jezus.”¹⁹

[254]

(ad 1.4) Ten vierde, de Heer vond in de heilige Nicolaas iets proefondervindelijk bewezen: de betrouwbaarheid die alom gezocht wordt.^{vi} Zo zegt de Apostel: “Van de schatmeesters wordt vooral gevraagd dat zij betrouwbaar bevonden worden” [1Kor 4,2]. En in het boek der Wijsheid 3,6: “Hij heeft hen beproefd en heeft hen waardig bevonden.”²⁰ Een dienaar behoort (zo) betrouwbaar te zijn, dat hij alles wat hij heeft en doet, op God betreft. Of je nu bidt, werken van barmhartigheid doet, al het goede dat je doet – je behoort ermee te verwijzen naar God. Daarom wordt gezegd: “Hij werd erdoor beproefd en volmaakt bevonden” [Sir 31,10]. Dit is (waar wat betreft) de heilige Nicolaas en daarom staat er: “mijn dienaar.”

Daartegenover staat echter dat velen niet de Heer dienen, maar zichzelf. De Apostel zegt hierover: “Zulke mensen dienen niet Christus, maar hun buik” [Rm 16,18]. Als je goed doet om financiële toelages te krijgen, dien je jezelf, niet God [cf. Mt 6,1]. Zo behoort een goede bisschop niet te zijn, maar hij behoort onschuldig te zijn met betrekking tot zichzelf [Hebr 7,26], toegewijd met betrekking tot God en barmhartig met betrekking tot

¹⁸ Namelijk de daden die voortkomen uit zijn trouwe gezindheid, die een gave is van de Heilige Geest (ST I-II q.70 art.3).

¹⁹ Het is niet duidelijk waarnaar Thomas hier verwijst. De uitdrukking komt zo niet in de Bijbel voor: *propter Iesum* (omwille van Jezus) wordt in Paulus' brieven alleen gevonden in 2Kor 4,11 (“Voortdurend worden we aan de dood prijsgegeven omwille van Jezus.”). *Servi Iesu* (dienaren van Jezus) vinden we in Fil 1,1, waar Paulus met deze woorden refereert aan Timotheüs en zichzelf.

²⁰ Thomas onderscheidt tussen verleidingen van de duivel (die bedoeld zijn om een mens ten val te brengen) en beproefd worden door God (waaruit blijkt of iemand Hem liefheeft: Dt 13,4 cf. Mt 25,21-23 (ST I q.114 art.2)).

de naaste^{vii} alsmede in alles betrouwbaar en rekening houdend met alles [Lk 16,10, 1Tim 3,2-13].

(2) Dan volgt zijn wijding, die genoemd wordt waar staat: “met mijn heilige olie heb Ik hem gezalfd.” We dienen op te merken dat de heiliging van bisschoppen en sommige anderen gebeurt met olie. Er is nauwelijks enige heiliging waarbij olie niet gebruikt wordt [cf. Ex 30,31-32. 40,9]. Om de kracht van olie aan te duiden dienen we op te merken dat we olie gebruiken voor vier dingen: (2.1) voor de genezing van een wond, (2.2) als brandstof voor licht, (2.3) om ergens smaak aan te geven en (2.4) om te verzachten.

(2.1) Ten eerste zeg ik: we gebruiken olie voor genezing. Jesaja 1,6: [255]
 “De verwonding, de blauwe plek en de opgezwollen wond zijn niet (met verband) omwonden noch behandeld met een medicijn noch met olie verzorgd.”

(2.2) Ten tweede, we gebruiken olie als brandstof voor licht. Aldus vinden we een voorschrift in Exodus 25,6 [en 35,9. 28] voor de kinderen van Israël om olie te offeren “om licht mee te maken.”

(2.3) Ten derde, we gebruiken olie om smaak te geven aan het eten. Zo staat er te lezen dat koning Salomo olie zond voor het eten van Chiram [1K 5,25, 2Kr 2,9].

(2.4) Ten vierde, we gebruiken olie om te verzachten. Daarom wordt gezegd: “Zijn woorden zijn zacht, meer dan olie” [Ps 55,22].

(ad 2.1) Als eerste zeg ik: we gebruiken olie voor de genezing van een wond. Dit verstaan wij als de genezende genade, zoals in Lukas 10,34: de Samaritaan die voor de gewonde man wilde zorgen “goot er wijn en olie op.”²¹ De zieken worden met olie gezalfd, zoals Jakobus (voorschrijft): “Als iemand onder jullie ziek wordt, laat dan de presbyters van de Kerk komen en laat hen over hem bidden en hem zalven met olie” [Jak 5,14].

En daar de heilige Nicolaas gezalfd was met de olie van de genezende genade – omdat hij zelf ten volle genezen was, was hij in staat gesteld

²¹ Aldus is de Barmhartige Samaritaan een beeld van Christus, een algemene uitleg in Thomas' tijd.

om anderen te zalven [cf. Ef 3,8-9]^{viii} – wordt gezegd dat hij er wijn en olie op goot: de wijn van de strenge terechtwijzing en de olie van barmhartigheid en bemoediging.²²

(ad 2.2) Ten tweede, we gebruiken olie om licht te maken. Hiermee wordt de studie van de wijsheid betekend [Ps 119,130. Spr 6,23].²³ Over deze olie wordt gezegd: “Laat olie niet ontbreken op uw hoofd” [Pr 9,8] en in Zacharia 4,14: “Deze zijn de twee zonen van glanzende olie.” Aangezien olie dient tot brandstof van licht, worden profeten gezalfd met olie [cf. Js 61,1].

[256] (ad 2.3) Ten derde, we gebruiken olie om smaak te geven aan het eten. Hiermee wordt geestelijke vreugde betekend. Smaakvolle ingrediënten maken het eten immers lekker. Evenzo maakt geestelijke vreugde het gemakkelijk om goede werken te doen. Want met droefheid is gewoon werk (al) moeilijk, terwijl met vreugde zelfs het zware werk gemakkelijk is [cf. Js 12,3]. De Psalmist zegt: “Opdat hij zijn gezicht opvrolijkt met olie” [Ps 104,15] en: “God, jouw God, heeft je gezalfd met olie van de vreugde voor het oog van je gezellen” [Ps 45,8]. En Jesaja 61,3: “Olie van de blijdschap in plaats van droefenis.”

Daarom worden priesters met olie gezalfd [cf. Ex 28,41], te weten met de olie van de vreugde. Alzo lijkt het dat geestelijke vreugde hoort bij hen die gewijd zijn aan de goddelijke eredienst, zoals de Psalm het zegt: “Laat uw priesters bekleed zijn” met blijdschap (“en de heiligen zullen zich verheugen”) [Ps 132,9].²⁴

²² Wijn van de strenge terechtwijzing, zie Ps 60,5 en Jr 25,15-38. Olie van barmhartigheid, omdat olie verzacht (zie 2.4) en zelfs de pijn kan wegnemen; van troost en bemoediging (*confortatio* betekent beide), cf. Js 61,1, Lk 4,18.

²³ 's Avonds en 's nachts, als het donker is, steekt men een lamp aan, om te kunnen studeren.

²⁴ Het woord blijdschap (*letitia*) in deze tekst staat niet in deze Psalm (*iuxta LXX*); daar staat *iusititia*, gerechtigheid. Voor zich verheugen staat *exultabunt*. Daarom zou het ook goed kunnen dat Thomas hier 2Kronieken 6,41 heeft geciteerd: “Laat uw priesters, Heer God, bekleed zijn met redding (*salutis*), en uw heiligen zullen blij zijn (*letentur*) over goede dingen.”

(ad 2.4) Ten vierde, wij gebruiken olie om te verzachten. Hiermee worden barmhartigheid en vriendelijkheid van het hart betekend. Deze waren in de heilige Nicolaas, omdat hij overvol was van barmhartigheid en trouwe toewijding. In Deuteronomium 33,24 wordt gezegd: “Moge hij zijn broeders en zusters bevallen, laat hij zijn voet in de olie dopen.” Olie verspreidt zichzelf; barmhartigheid evenzo. Olie drijft (op het water); evenzo ligt barmhartigheid op alle goede werken. Daarom, jouw werken zijn niets, tenzij je barmhartigheid hebt [cf. 1Kor 13,1-3].²⁵ Zo zegt de Apostel: “Trouwe toewijding komt alles ten goede” [1Tim 4,8b].^{ix}

Jullie dienen te overwegen dat in de toekomst de tekenen van beloning naar de verdiensten van de genadegaven in de lichamen van de heiligen te zien zullen zijn [cf. 1Tim 4,8c]. In het heden tonen zich tekenen (in iemands lichaam) als hij ergens door aangedaan is, zoals duidelijk blijkt bij de heilige Franciscus: hij had de tekenen van het Lijden van Christus (in zijn lichaam), omdat hij zeer aangedaan was door het Lijden van Christus. Evenzo zijn de tekenen van barmhartigheid te zien bij de heilige Nicolaas, omdat “uit zijn tombe olie druipt,”²⁶ ten teken dat hij een man van grote barmhartigheid is geweest. Deuteronomium 32,13: “Opdat Hij honing uit de rots laat vloeien en olie uit de hardste kei.” Dat hoort bij een koning.²⁷

[257]

(3) Dan volgt de uitoefening van zijn taak, waar staat: “mijn handen²⁸ zullen hem helpen” et cetera. God heeft geen fysieke hand [cf. Joh 4,24], maar zijn kracht wordt zijn hand genoemd.²⁹ Zie dat Gods hand hem op vier manieren geholpen heeft: (3.1) ten eerste door hem tot zich te trekken

²⁵ Barmhartigheid wordt door Thomas beschreven als een uiting van liefde, gericht op het welzijn van de naaste die er minder goed aan toe is dan jij (ST II-II q.30).

²⁶ Een responsorie uit het nachtofficie van het feest van de heilige Nicolaas. Deze legendarische olie wordt “het manna van Sint Nicolaas” genoemd en tot op vandaag lekt deze olie (in feite is het water), onverklaarbaar, uit zijn tombe in Bari.

²⁷ Zie preek 05 *Ecce rex* onder 2.2.2 t/m 2.2.4.

²⁸ Twee van de drie handschriften geven hier meervoud, terwijl het Schriftcitaat enkelvoud is: “mijn hand zal hem helpen.”

²⁹ Hand is hier dus een metafoor, cf. ST I q.1 art.9, q.3 art.1 ad 3.

en te ontrukken aan kwade dingen, (3.2) door hem te leiden, (3.3) door hem te sterken en (3.4) door wonderen te doen.

(3.1) Ten eerste zeg ik: de hand van de Heer, dat wil zeggen zijn kracht, heeft de heilige Nicolaas geholpen door hem tot zich te trekken en te ontrukken aan kwade dingen. De Psalmist verwoordt het aldus: “Strek uw hand uit vanuit den hoge en bevrijd mij en trek mij uit de grote wateren en uit de hand van de zonen van vreemden” [Ps 144,7].

[258] (3.2) Ten tweede, Gods hand heeft de heilige Nicolaas geholpen door hem te leiden. Mensen leiden anderen gewoonlijk met de hand. Zo leidt de Heer rechtvaardigen met zijn kracht. De Psalmist verwoordt het aldus: “Laat de slechtheid van de zondaars vernietigd worden;” de Heer echter “leidt de rechtvaardige” [Ps 7,10]. Evenzo staat er in Jesaja 8,11: “Met zijn sterke hand heeft Hij mij onderwezen, opdat ik niet voortga op de weg van dit volk.”

(3.3) Ten derde, de hand van de Heer, dat wil zeggen zijn kracht, heeft de heilige Nicolaas geholpen door hem te sterken. Zo lezen we in Ezechiël 3,14: “En de hand van de Heer was met mij, om mij te sterken.” Deze man is behoorlijk (*bene*) gesterkt geweest.

(3.4) Ten vierde, de hand van de Heer, dat wil zeggen zijn kracht, heeft de heilige Nicolaas geholpen door wonderen te doen.³⁰ Zoals in Handelingen 4,30 staat: Gij zult “uw hand uitstrekken en tekenen en wonderdaden gebeuren in de naam van uw Zoon.” De heilige Nicolaas was vol (van de kracht om) wonderen (te doen). Wie heeft ooit de eer van de wereld gezocht en heeft haar verkregen zoals de heilige Nicolaas, die een arme bisschop in Griekenland was?³¹ De Heer heeft hem met wonderen getooid; hij is immers in de hoogste mate barmhartig geweest. Psalm 4,4 zegt: “Weet dat de Heer wonderen laat verrichten door zijn heilige.” Barmhartigheid heeft de heilige Nicolaas bewonderenswaardig gemaakt

³⁰ Want alleen God doet wonderen; mensen die wonderen verrichten zijn instrumenten in Gods hand (ST I q.105 art.7, q.110 art.4, q.114 art.4, II-II q.178). Wat de wonderen van Christus betreft: III q.43.

³¹ Myra, waar de heilige Nicolaas bisschop was, ligt in het Zuiden van het huidige Turkije. In Nicolaas' tijd en in het Middeleeuwse Byzantium werd daar Grieks gesproken.

(4) en de Heer heeft hem gesterkt, tot aan (het bereiken van) het doel van het eeuwige leven.

Moge Hij ons er binnenvoeren, die met de Vader en de Heilige Geest leeft et cetera.

